

## ASPESTE ALE FILOSOFIEI CULTURII ÎN CONCEPȚIA LUI TUDOR VIANU

Carolina Cheianu-Tudos, doctorand, lector superior, U.T.M.

Omenirea a fost întotdeauna luminată de știință și cultură, înălțată de artă și proslăvită prin credință și devotament de toți cei care sunt făuritori și beneficiari ai ei. La abordarea problemei culturii, în filosofia universală au contribuit gânditori ca Fr.Nietzsche, H.Rickert, W.Windelband, G.Simmel, M.Scheler, L.Frobenius, O.Spengler, E.Cassirer și alții. Dintre gânditorii români care au analizat problematica culturii nominalizăm pe C.Rădulescu-Motru, N.Iorga, S.Mehedinți, V.Pârvan, L.Blaga, T.Vianu.

Câmpurile de acțiune ale culturii sunt raportate, în prim jumătate a secolului XX, practic la toate sferele vieții sociale și la toate activitățile desfășurate în cadrul acestora. Tudor Vianu este unul dintre primii care a cuprins, cercetat și analizat conceptul de cultură în multidimensionalitatea sa. Cultura ca stare socială care circumscrie și definește lumea valorilor, face obiectul multiplelor și consecvențelor sale investigații în plan teoretic-conceptual și practic-social.

Cultura este cercetată de către T.Vianu în mod dinamic, activist, constructor, creator. Cultura unui popor se prezintă și ca o conformare la natură, și ca o întregire și umanizare a naturii, ea răspunde caracterului de intensivă producție al vremii contemporane și nu în ultimul rând, face ca lucrarea spirituală a conștiinței să-și găsească împlinirea sa adevărată în lumea valorilor națiunii respective. Valorile națiunii pot fi atinse de masa indivizilor-creatori și înaintea lor de către genii.

Demersul lui T.Vianu pornește de la ideea conform căreia cultura nu este un fenomen de ordin natural, ci un fapt de ordin social. Implicațiile ei fundamentale, de structură, gânditorul le caută în social. Respectiv, cultura cuprinde acele valori materiale și

spirituale, acte de gândire și creație, stări de conștiință și afectiv-voliționale care susțin înălțarea personalității sau a colectivității din care face parte cât mai sus în ierarhia umanului. Aceasta însă nu însă în afara „instinctului” său artistic, a „trebuinței” sale „de a prelucra materia pentru a obține priveliștea plăcută a combinării ingenioase a unor calități sensibile.”

Dezbaterile lui T.Vianu asupra culturii ne arată că el reușește să creeze și să impună punțile între lumea socială prezentată, dată prin valorile din care se compune, și spațiile unei lumi viitoare mai completă, mai aproape de umanitate. În acest mod, gânditorul ne arată că experiența culturală este fără de hotar.

În concepția sa cultura presupune pluralitatea spațiilor de acte de creație, putința interpătrunderii și colaborării lor pentru definirea individualității și personalității sale. Iar știința care studiază filosofia culturii se află la „nivelul ultimelor generalizări”. Obiectul filosofiei culturii este cel „al faptelor unice, individuale, raportate la o valoare care constituie regnul propriu-zis al culturii”. El nu se confundă nici cu obiectul filosofiei istoriei „care-și propune să studieze sensul devenirii istorice”, nici cu obiectul sociologiei care are ca sarcină să cuprindă valorile în dublul sens - „că sunt dorite de societate, ca niște ținte proprii ale ei, și că ele nu se pot dizolva decât în mediul social, pe baza condițiilor pe care le oferă societatea”.

Pentru delimitarea filosofiei culturii de filosofia istoriei, T.Vianu operează cu „teoria formală și teoria materială a culturii”. Acest fapt îi permite să deslușească notele care compun conținutul culturii, să identifice sfera noțiunii ei, să cuprindă obiectele „căroră noțiunea respectivă le convine”.

„Filosofia este mai întâi – și după cum ne-o spune însăși numele ei – o disciplină filosofică. Științele culturii sunt discipline sociale. Filosofia culturii se găsește la un nivel de generalitate mult mai ridicat decât științele speciale culturale.”<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> T.Vianu, *Filosofia culturii și teoria valorilor*. – București, Nemira, 1998, p.151

Filosoful urmărește formele și structurile culturii, modificarea acestora de la o etapă la alta, în funcție de: a) puterea de consacrare a indivizilor-sociali pentru a crea; b) ecoul spiritului necesar mării producției culturale; c) mediul moral constructiv, care solicită și face posibilă producția culturală. La aceasta se adaugă și puterea de voință și acțiunile individului creator, o stare psihologică de încordare lăuntrică maximală și o energie spirituală constructivă întemeiată pe idei de adevăr, frumos și bine față de oameni. Nu în ultimul rând, T.Vianu angajează circumscrierea noțiunii de cultură în funcție de capacitatea „consumatorului” de cultură de a se instrui și de a-și dezvolta „sufletul până la gradul în care devine capabil de a resimți bunurile culturii ca niște valori prețioase pentru viața sa”.

O asemenea abordare îi permite să cuprindă și să studieze și actul de a crea sub multiplul lui aspect: a) al elementului volițional „care constituie și care constă din energie și productivitate lăuntrică”; b) credința individului-creator; c) valoarea ca fapt social care „să orienteze această energie”; d) factorul cultural subiectiv capabil „să prețuiască bunurile culturale; e) actul cultural obiectiv care intrupează „valorile într-un material”. Iar apoi să le construiască și să le înfățișeze ca „elementele care constituie laolaltă conținutul noțiunii de cultură”.

Stabilind structura formală a culturii, T.Vianu adâncește actele care-i dau conținutul acesteia și pune în centrul argumentării sale „ideea de voință culturală”. Prin aceasta, gânditorul susține că „pentru a avea cultură trebuie să manifestăm un anumit patetism al sufletului”. Această voință culturală se compune din două elemente. Este vorba, în primul rând, de „un element pur volitiv, o anumită încordare, o anumită energie morală”. El ne arată că poate produce cultură numai „sufletul stăpânit de o tensiune lăuntrică”. În al doilea rând, voința culturală se cere a fi stăpânită și de un element intelectual și sentimental.

Vianu susține că „temele culturale ale omenirii nu sunt istovite, că omenirea mai are încă sarcini mari înaintea ei” și că „sufletul omenesc stăpânește mijloacele de a se apropia de aceste teme”.

Mai mult chiar, că spiritul uman se poate opune cu succes și poate înlătura *automatismul*, adică „deprinderea de a trăi în cadrele vechi, de a reacționa mecanic la problemele noi ale vieții” și *pesimismul* „care afirmă că omenirea nu posedă nici o țință demnă de a fi urmărită”.

Tudor Vianu raportează cultura și întreaga lume a valorilor nu doar la factorul volițional, ci și la interesul și puterea de creație a actorilor sociali. Gânditorul român înțelege prin valoare un *bun* sau un *act* cultural care presupune două momente: „unul subiectiv și altul obiectiv”. Mai întâi gândirea unui „lucru ca intrând în sfera unei valori”. În al doilea rând introducerea efectivă a obiectului „în sfera valorii, întrupându-l într-un material”. Acest proces se aseamănă celui de pictare a unui tablou, moment în care „actul cultural devine obiectiv, producător de bunuri culturale”.

Particularitatea culturii, ne este dată de către creația culturală obiectivă. Nu doar un simplul gând sau trăirea noastră artistică a unui fenomen sau obiect natural: apus de soare, pajiște ori pădure este o valoare. Un asemenea „act cultural este postulat de Vianu doar „în sfera valorii estetice”. În timp ce valorile efective care se oferă ca obiecte, bunuri „sunt tocmai rezultatele faptelor culturale obiective”. Tudor Vianu ne raportează că „oricare obiect din natură poate fi cugetat în sfera unei valori”. Dar ca valori propriu-zise, pot fi apreciate numai acele „obiecte care sunt rezultatul silinței și ingeniozității omenești”.

Producătorul de cultură lucrează pentru oameni. El urmărește introducerea valorilor pe care le creează „în sfera de prețuire a oamenilor și pentru a-i înălța pe aceștia”. Iar valorile îi oferă terenul condiționării reciproce a actelor culturale subiective și obiective. Chiar dacă cineva nu este înzestrat cu puteri necesare pentru a produce bunuri culturale, el poate să se consacre culturii, să ajute împreună cu ceilalți la crearea ecoului „necesar mării producții culturale, mediul moral care solicită și face posibilă producția culturală”.

Cultură și autorul său este definit de Tudor Vianu nu numai în raport de conținutul său, dar și în raport cu sfera sa. El ne înfățișează unitățile individuale cărora noțiunea de cultură le convine. Și trebuie să subliniem că și din acest punct de vedere Vianu fundamentează o gândire originală. Mai întâi pornește de la „a distinge între o cultură parțială și una totală”. Despre prima vorbind doar atunci când „o societate sau un individ cultivă numai un gen de valori”. Iar ca exemplu aduce în fața celor ce-i studiază opera culturile profesionale artistice, muzicală, economică, filosofică etc. Chiar și civilizația este concepută de Vianu ca „unul dintre aspectele ei”. Civilizația nu se opune culturii, așa cum interpretează mulți oameni de știință, cultură, artă. T.Vianu atrage atenția că civilizația trebuie concepută și înțeleasă ca dorința a actorului social sau a societății „de a completa efortul omenesc cultural în cât mai multe direcții”, admitând „că și valoarea pe care civilizația și-o propune este o valoare demnă de a fi urmărită și realizată, după cum sunt toate valorile care conduc silințele creatoare ale omenirii”.

În acest fel, Tudor Vianu elimină opoziție dintre cultură și civilizație impusă în deceniul doi al secolului XX de unii gânditori. Vianu susține că între cultura și civilizația este o armonie. Aceasta din urmă nefiind de fapt altceva „decât o cultură definită prin sfera ei, o cultură socială parțială, din punctul de vedere al unei singure valori, și anume, din punctul de vedere al valorii tehnico-economice”.<sup>3</sup> Deci raportul dintre cultură și civilizație reiese din faptul că între ele există o unitate dialectică și o deosebire mai mult de ordin funcțional, civilizația fiind o parte componentă a sistemului culturii, precum și finalitatea ei practico-socială.

Suma și sinteza tuturor „culturilor parțiale” formează în concepția marelui dascăl universitar „cultura totală”, adică acea cultură care exprimă dar și oferă, angajează chiar „capacitatea de a

---

<sup>3</sup> T.Vianu, *Filosofia culturii și teoria valorilor*. – București, Nemira, 1998, p.157.

trăi lumea aceasta sub toate aspectele ei". Gânditorul român ne îndeamnă „a o prețui în sensul tuturor valorilor pe care în mod virtual le închide". Se poate întâmpla ca această stare să nu fie cu deplinătate atinsă nicidecum".

Meritul lui T.Vianu este că „cultura totală" este obligatoriu să plutească în fața omenirii drept „un ideal care trebuie să conducă silința noastră culturală", ea este susținută de acel „ideal înalt și ultim al efortului cultural".

Cultura este raportată de Tudor Vianu nu numai la suma sau *parțialitatea* valorilor pe care le cuprinde, ci și la numărul indivizilor cărora ea se poate aplica. Ea este desemnată fie prin conceptul de „cultură individuală", fie prin „cultură socială". Aceasta din urmă nefiind de fapt altceva decât „cultura grupurilor sociale, începând de la cele mai mici până la suma tuturor - umanitatea".

Cultura socială o poate atinge numai societatea care este întemeiată pe iubire și pune mai presus de toate *prețuirea omului*. Acest gen de cultură asigură în perpetuarea neconstrânsă a naturii sale fiecare individ să-și afle și găsească rostul existenței, plin de grijă, fiecare să se aplece asupra celuilalt nu pentru a judeca, ci pentru a înțelege pentru a se bucura de umanitatea fiecăruia dintre noi.

## **ROLUL ȘI ESENȚA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ**

F. Caravan,  
Conf., Magistru în drept, Drept patrimonial

Contractul individual de muncă a fost și este cea mai importantă instituție a ramurii de drept al muncii.